

EGET ANSVAR – DELAD GLÄDJE

en rapport om konflikter och konfliktlösning
mellan föräldrar

Sveriges Makalösa Föräldrar 2009

Innehållsförteckning

Inledning – daltar vi med papporna eller missgynnar mammorna? Sidan 3.
Problembeskrivning, sidan 4.
Hur kan man arbeta med jämställt föräldraskap, sidan 5.
Resultatet av enkäten, sidan 6-9.
Vanliga frågor och våra svar på dem, sidan 10.
Referensgrupperna, sidan 11.
Referenser, sidan 12.

Daltar vi med papporna eller missgynnar vi mammorna?

Sveriges Makalösa föräldrar är en organisation för ensamstående föräldrar. Vi arbetar med att samla och stärka ensamföräldrar.

Vår vision är att ensamstående föräldrar med barn ska ses som en familj bland andra familjer. För att nå dit arbetar vi för både attitydförändringar och förbättrade villkor för gruppen ensamstående föräldrar.

Vi finns med verksamhet runt om i hela Sverige. Vi har arbetat fram en metod för familjenätverk och vi arbetar också med självhjälsgrupper. Vi ordnar sommarläger, utflykter, och distansutbildningar. Vi utbildar yrkesverksamma i våra frågor.

I vår organisation ser vi konsekvenserna av när föräldraskapet inte är jämställt. Vi har lärt oss att domstolarna tilldömer den förälder som tillbringat mest tid med barnet vårdnaden. Alltså spelar det roll för hur ni fördelar föräldraledigheten om ni någon gång i framtiden hamnar i vårdnadstvist.

Vi ser att samhället brister i förväntningarna på föräldrar. Vi möts av olika budskap beroende på om vi är man eller kvinna på väg att bli förälder. Budskapet borde vara att samhället har lika förväntningar på föräldrar oavsett kön.

En förälder har ett eget ansvar att upprätta och behålla en relation till barnet och att föräldrar också enligt lag har rättigheter. Vi bedömer att föräldrar behöver mer kunskap om hur den gemensamma vårdnaden fungerar likaså om hur föräldrapenningen är utformad.

Vår rapport har två delar, dels berättar vi hur man genom förebyggande arbete till blivande föräldrar kan undvika konflikter i framtiden, och dels presenterar vi resultatet av vår enkätundersökning kring konflikter och konfliktlösning mellan föräldrar. Med konflikter menar vi inte relationer där våld förekommer, utan med konflikt menar vi föräldrar som ligger i tvist om umgänge eller vårdnad för barnet eller på andra sätt har svårt att komma överens om omsorgen för barnet.

Frågorna är laddade och vi får starka reaktioner från våra medlemmar. För oss är det en tydlig signal att vi har långt kvar att arbeta innan jämställt föräldraskap blir något självklart. Vi vet att ju mer jämställda föräldrarna är - desto färre konflikter blir det, och den kunskapen är vår drivkraft i kampanjen eget ansvar – delad glädje.

Vi hoppas att du som läser den här rapporten blir inspirerad och får tips för att minska konflikter och främja det jämställda föräldraskapet.

Problembeskrivning

Den ensamstående föräldern lever fortfarande utanför normen i samhället. I ensamförälderfamiljen ser vi kanske tydligare än i någon annan familjeform bristen på jämställdhet i föräldraskapet.

För inte så länge sedan bemöttes den ensamstående föräldern med förväntningar på att hon/ han skulle adoptera bort sitt barn då det bästa för barnet ansågs vara att få en riktig familj – en mamma och en pappa.

Idag har förväntningar och bemötande gentemot föräldrar ändrats. Vi är övertygade om att just bemötande, attityder och förväntningar påverkar vårt val av föräldraskap.

Makalösa föräldrar ser hur ojämställdheten i samhället ställs på sin spets under småbarnsåren. Samhällets olika instanser är inte tydliga och föräldrar kan få olika bemötande beroende på kön.

Ett exempel är boken Vänta barn som alla blivande föräldrar får av mödravården. Det är en bok som cementerar könsrollerna. Journalisten Eva Lindholm har granskat boken ur ett genusperspektiv och kommit fram till att pappans delaktighet i ansvaret för barnets omsorg beskrivs som något frivilligt. För mamman är ansvaret givet och det förutsätts också att hon ska förkunskaper om barnet som hon kan lära ut till pappan.

Vi tror att män och kvinnor är lika bra föräldrar. Omsorgen om barnet, närheten, kärleken, att sätta någon annans behov framför sina egna, att alltid vara där och mata, trösta, byta, vakna och somna tillsammans. Allt det där fick får man lära sig efter hand tillsammans med sitt barn. Det går bra att vara förälder utan att ha enormt mycket erfarenhet eller tålamod, man lär sig.

Det är tråkigt när vi får rapporter om föräldrar som känner sig ifrågasatta på BVC, om föräldragrupper som egentligen är mammagrupper och om föräldraskap som saknar närhet, trösta, byta, mata, somna och vakna tillsammans utan istället sker i form av begränsade möten under överseende av en stödperson.

Efter en skilsmässa är 80 procent av barnen skrivna hos mamma. Majoriteten av dem tillbringar fortfarande bara varannan helg hos pappa. En undersökning gjord av Kamratposten berättar att barn som är ledsna i första hand vänder sig till sin mamma. Att gå till sin pappa när man är ledsen hamnar långt ner på listan, efter lärare och kompisar. Vilket nederlag för papporna och barnen och för samhället!

Hur kan man arbeta med jämställt föräldraskap?

Makalösa föräldrar erbjuder sedan några år tillbaka utbildningar för yrkesverksamma inom mödra- och barnhälsovård och familjerätten. Vi vill utbilda personalen i hur man håller jämställda föräldrasamtal för en tryggare barndom, och hur man ser till att föräldrar som ska underteckna papper om vårdnad för barnet vet vad de undertecknar och konsekvenserna av det.

Som utomstående och professionell påverkar ens bemötande föräldrarnas syn på sitt föräldraskap. Vi vill med en uppsättning öppna frågor och med lättillgänglig information ta ett steg för ett mer jämställt föräldraskap. Ett föräldraskap där förväntningar på föräldraskapet är lika stort oavsett kön och familjekonstellation.

Genom att tidigt tala med föräldrar om föräldraskapet tror vi att det kan bidra till en bra relation mellan föräldrarna och till barnet. Med förälder avser vi alla föräldrar; gifta som separerade, sambo och dem som aldrig bott ihop.

Papporna ska vara lika självklara föräldrar som mamman. Ensamstående och gravid ska få lika tryggt bemötande som sammanboende och gravid. Mödravårdscentralen kan vara ett föräldracentrum som ser till att de vuxna runt barnet förbereds på föräldraskapet. Det är bra för barn att ha flera engagerade vuxna att knyta an till.

På utbildningen samtalar vi om hur man gör ni på barnmorskemottagningen. Kallas båda föräldrarna till föräldraträffarna, eller går all information genom mamman? Vilka möjliga lösningar finns för att ändra detta? Hur kan du som barnmorska eller familjerättssekreterare bemöta ensamföräldrar på bästa sätt? Hur involverar man en pappa i en graviditet där föräldrarna inte har kontakt med varandra?

Vi har också ett material som riktar sig till föräldrar. Det är en informationsfolder som innehåller några öppna frågor som bör kännas som en naturlig del av de förberedelser som föräldrar behöver inför planeringen av föräldraledighet, hushållsarbete, omsorg och vårdnad. Vi vill gärna att frågorna lyfts i samband med föräldrautbildningar på barnmorskemottagningar eller vid individuella samtal med föräldrarna.

Vi tror att man på så sätt kan få en god kommunikation mellan föräldrar. Det är bra att så tidigt som möjligt reflektera över sitt föräldraskap. Foldern innehåller också några upplysande och informativa texter som kan vara bra att ha med på den underbart härliga och utmanande uppgiften att vara förälder.

Mer information om utbildningen, och lathunden för jämställt föräldrasamtal finns på www.makalosa.org

Enkätens resultat

Om förfarandet

Svaren som redovisas här kommer från enkät som enbart medlemmar i Sveriges Makalösa Föräldrar fått svara på. Vi hade vid tillfället 1553 medlemmar, varav 331 svarade på enkäten. Enkäten gick ut på förfrågan per mejl.

Vi har utöver detta låtit alla besökare på vår hemsida svara på enkäten. 526 personer har svarat via hemsidan. Resultaten från de båda enkäterna är med varandra väl överensstämmande.

Föräldern har fått välja ett av sina barn och konsekvent utgå från det barnet i sina svar. Enkäten är endast riktad till föräldrar som har barn tillsammans med någon annan. Föräldrar som inseminerat eller adopterat på egen hand omfattas inte, eftersom syftet med enkäten att få svar om konflikter och konfliktlösning.

Vem har svarat?

De flesta som har svarat på enkäten är mellan 31-50 år gamla. De har 1-2 barn, i alla åldrar. Ingen ålder på barnet skiljer ut sig särskilt. Däremot är det en övervikt på söner.

Boende, vårdnad, folkbokföring

Knappt hälften av föräldrarna bor i hyresrätt, drygt en tredjedel bor i bostadsrätt. 93 procent bor inte med en ny partner. Det vanligaste är att man bor mindre än 5 km från barnets andra förälder eller att man har mer än 100 km mellan sig.

Sex av tio har gemensam vårdnad. 36 procent har ensam vårdnad., Drygt 2 procent har inte vårdnaden om barnet. Åtta av tio av dem som svarat har barnet folkbokfört hos sig.

Två tredjedelar har en gemensam överenskommelse med den andra föräldern om barnets boende. Majoriteten av dem har inte ingått den överenskommelsen via familjerätten.

Det vanligaste svaret från drygt hälften är att man har en överenskommelse som säger att barnet ska bo fler än 22 dagar per månad hos den svarande, därefter följer 12-21 dagar per månad.

I praktiken bor barnet 12-21 dagar hos den svarande, därefter följer fler än 22 dagar.

Ekonomi

Åtta av tio av de svarande är den som får barnbidraget. Drygt en av tio delar på barnbidraget mellan föräldrarna. 16 procent betalar underhållsbidrag.

Var tredje, har 0-3000 kr kvar efter att bostaden är betald. Var femte har 3001-6000 kr kvar. Ingen har mer än 34 000 kr kvar när bostaden är betald. Enstaka har belopp över 12 000 kr kvar, totalt 61 av de 317 som svarade på den här frågan.

Relationer och jämställdhet

Var fjärde förälder har aldrig sammanlevt med den andra föräldern. Majoriteten var föräldraledig i exakt 12 månader.

Separationerna hos de som svarat var vanligast när barnet var i förskoleåldern, därefter följer separation när barnet var 1-12 månader gammal. I befolkningen i stort är separationer lika vanligt i barnets alla åldrar.

Sju av tio uppger att de under tiden i relationen tagit största ansvaret för hemmet, för omsorgen om barnet och varit hemma när barnet varit sjuk. Hälften menar att separationen inte berodde på ojämställdhet. Fyra av tio menar att separationen delvis berodde på ojämställdhet.

Samarbete

Majoriteten tycker inte att samarbetet med den andra föräldern fungerar. För dem som det fungerar har man kommenterat att det beror på att pappan är död eller bor långt borta, till exempel i ett annat land.

Samarbetssvårigheterna handlar om:

1. Problem med kommunikation och information
2. Annat
3. Uppfostran
4. Ekonomi
5. Umgänge
6. Upplever inga svårigheter
7. Boende
8. Val av skola/förskola

Vi frågar föräldern hur de löst konflikterna. De har haft möjlighet att välja flera alternativ.

1. Ej löst konflikten
2. Familjerådgivning
3. Prata med varandra
4. Samarbetssamtal

Som orsak till konflikterna uppger föräldern:

1. Obearbetade känslor
2. Psykisk instabilitet
3. Bristande kommunikation
4. Avtalsbrott
5. Har inga betydande konflikter
6. Våld och hot
7. Ny partner eller släktens inblandning
8. Annat
9. Missbruk

Barnets upplevelser

Majoriteten tror att barnet upplever att samarbetet fungerar 5 på en skala från 1-10.

Knappt hälften tror att barnet tycker sig ha tillräcklig kontakt med den andra föräldern. Fyra av tio tror inte det. Åtta av tio tror att barnet vet att det är ok att han kontakt med den andre föräldern.

Sju av tio säger att de inte låter barnet fungera som en budbärare mellan föräldrarna.

Förslag på lösningar

Slutligen har vi bitt föräldrarna berätta vilket stöd de önskar sig för att kunna lösa sina konflikter.

Flera föräldrar slår fast att alla konflikter ska inte lösas. Det håller vi med om. Men vi är också glada för alla konkreta förslag som kommit in:

Lösningar på individnivå

Vuxna måste kunna bortse från sina känslor, sätta barnets bästa först.

Lösningar på samhällsnivå

Att samhället ska ha mer respekt för ensamföräldrar och deras behov.

Lösningar med barnet i fokus

Ett barnombud som företräder barnet.

Barnpsykologiskt stöd

Förebyggande lösningar

Se, upptäcka dysfunktionella relationer redan under graviditeten och ge stöd i samband med det.

Diskutera samlevnad i skolan

Ta upp separation redan i föräldrautbildningen på MVC/BVC.

Jämställdhetslösningar

Mer jämställdhet, tex förutsätta att barnet ska bo växelvis efter separation, automatiskt delat barnbidrag, jämställda löner, gemensam vårdnad per automatik vid födsel.

Lösningar inom socialtjänsten

Öka kompetensen inom socialtjänsten.

Fler män som jobbar i socialtjänsten.

En familjerådgivning/hjälplinje per telefon.

Ge familjerätten större befogenheter.

Sanktioner till den som inte följer avtal.

Politiska lösningar

Avskaffa barnbidraget – höj bostadsbidraget

Anpassa bostadsbidraget för växelvis boende, för att minska konflikter kring det.

Praktiska lösningar

Utred vad ett barn kostar och se över vem som ska betala och hur mycket.

Internetgrupp där föräldrarna kan mötas och kommunicera.

Sammanfattning

De flesta som svarat på enkäten har gemensam vårdnad om barnet, men drygt en tredjedel har ensam vårdnad. Väldigt få av de som svarat har inte vårdnaden om sitt barn. De allra flesta har en gemensam överenskommelse om hur barnet ska bo. Vanligast är att man kommit överens om att barnet ska bo de flesta dagarna hos den förälder som svarat på enkäten. I praktiken bor barnet 12-21 dagar hos den som svarat.

Den som svarat på enkäten är också den som får bostadsbidraget. När alla inkomster är sammanräknade och kostnad för bostad borträknad har de flesta 0-6000 kr kvar att leva på. Väldigt få har mer än 12 000 kr kvar.

De flesta har levt tillsammans med den andra föräldern, men separerat när barnets var i förskoleåldern. När man levde tillsammans upplever den som svarat att den har tagit mest ansvar för det hushållsarbete som är vanligast att kvinnor gör. Däremot är det mindre än hälften som tycker att separationen beror på ojämställdhet.

Majoriteten tycker inte att samarbetet med den andra föräldern fungerar. Samarbetssvårigheterna orsakas av obearbetade känslor och ger upphov till problem med kommunikation och information. Konflikterna är olösta.

Man tror att barnen upplever att samarbetet fungerar medelbra. Det är ganska vanligt, men inte vanligast, att man tror att barnet inte tycker sig ha tillräcklig kontakt med den andra föräldern.

Det är inom socialtjänsten och familjerätten som föräldrarna önskar sig flest förändringar. Fler män, ökad kompetens och större befogenheter är vanliga förslag.

Många efterfrågar också förebyggande insatser. De politiska lösningar som föreslås är lösningar som skulle minska konfliktytorna mellan föräldrarna.

En förälder har arbetat fram en internetbaserad metod för kommunikation mellan föräldrar. Kanske är detta något för Makalösa föräldrar att erbjuda sina medlemmar i framtiden?

Frågor och svar

Vem är ensamförälder?

I vår organisation finns alla sorters ensamföräldrar, umgängesföräldrar, ensam ensamföräldrar, femmisföräldrar, föräldrar med växelvis boende och så vidare. Det är lätt att den erfarenhet man själv har av att vara förälder blir normen för hur man ser på föräldraskapet. Utmaningen för Makalösa föräldrar är att ha en objektiv hållning. Vi vill lyfta fram olika föräldrars förutsättningar och utmaningar för att åstadkomma förbättringar för varje grupp utifrån den gruppens behov. Vi ställer inte föräldrar mot varandra utan arbetar med flera frågor samtidigt.

Vad är vårdnadsfred?

Vårdnadsfred är motsatsen till vårdnadstvist. Det är Makalösas föräldrars begrepp som vi använder för att beskriva resultatet av de lösningar vi arbetar för.

Vad är jämställt föräldraskap?

Jämställt föräldraskap är när föräldrar får lika bemötande, oavsett kön. I ett jämställt föräldraskap är båda föräldrarna förstahandsföräldrar och det är självklart att man är lika delaktig i barnets omsorg.

Vad menar ni med konflikt?

Med konflikter menar vi inte relationer där våld förekommer, utan med konflikt menar vi föräldrar som ligger i tvist om umgänge eller vårdnad för barnet eller på andra sätt har svårt att komma överens om omsorgen för barnet.

Hur förändrar vi attityder och verkar för jämställdhet?

Ska vi nå en förändring för barnen måste vi ta ett helhetsgrepp det vill säga involvera båda vårdnadshavarna i ansvaret för barnet. Vi kan inte bara förvänta att allt ansvar och all omsorg ska skötas av mamman, som om det vore medfött att hon skulle vara en god förälder, medan vi daltar med pappan och uppmuntrar honom till föräldraskap som om det vore något frivilligt åtagande.

Makalösa Föräldrar vill påverka MVC och familjerätten att införa så kallade jämställda föräldrasamtal. Inför faderskapsbekräftelse och innan barnet är fött krävs också samtal med föräldrarna om vad det innebär att vara vårdnadshavare.

Jag vill gå en utbildning i jämställda föräldrasamtal, hur gör jag?

Kontakta Makalösa föräldrar så berättar vi mer.

Projektens referensgrupper

I referensgrupperna för jämställda föräldrasamtal och eget ansvar – delad glädje har följande personer ingått. Till dessa riktar vi ett stort tack!

Helen Rydberg, Projektledare i Sveriges Makalösa Föräldrar, Therese Ström, familjerättsjurist, Magnus Jacobsson, Jämo/DO, Eva Lindholm, Foff, Niklas Lövgren, Försäkringskassan, Carin Wolf, Försäkringskassan, Lars Jalmert, Pedagogiska institutionen Stockholms universitet, Conny Svensson, MVC och förebyggarenheten i Örebro, Annika Rejmer, PhD LLM, Director of studies, Sociology of Law Lunds universitet, Malin Alvé, Barnpsykolog, Stephen Bjar, Familjerättssekreterare, Kerstin Eklund, Rädda barnen, Helene Sigfridsson, Sveriges Makalösa Föräldrar, Gunilla Georgsson, Föräldrarepresentant, Per-Erik Pallin, Föräldrarepresentant, Jan-Åke Eriksson, Mansvar samt jämställdhetsprojekt Revolt, Magdalena Andersson, Hälsoutvecklare, Salut Västerbotten, Anna-Klara Bratt, Frilansjournalist, Jenny Borgström, barnmorska Lund, Göran Dannerup, Tyresöfamiljerätt, Gunilla Cederström, Utredare Socialstyrelsen, Jane Moren Föräldrarepresentant, Jesper Lindqvist, student på Masterprogrammet i rättsociologi, Kristina Engwall, Institutet för Framtidsstudier, och Monica Jacobson, Rädda Barnen.

Referenser

Boken Vänta barn, Folkhälsoinstitutet

Genusgranskning av boken Vänta barn, Eva Lindholm, journalist

Vårdnadsdomar är inte könsstyrda, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article4408701.ab>

Statistik om barns levnadsförhållande, http://www.scb.se/Pages/TableAndChart_255870.aspx

Lathund för jämställt föräldraskap och vårdnadsfred, <http://makalosa.org/nyhet.php?p=5708227314727766836>

Utbildning i jämställda föräldrasamtal för yrkesverksamma, <http://makalosa.org/nyhet.php?p=6325897412376797897>